

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут лісового
і садово-паркового господарства
Кафедра відтворення лісів та лісових меліорацій

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ ТА ЛІСОВА МЕЛІОРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ВИТОКИ, СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ АНТРОПОЦЕНУ

(присвячена 100-річчю кафедри відтворення лісів
та лісових меліорацій)

6-8 листопада 2019 р.

м. Київ, Україна

ПРИРОДНЕ ПОНОВЛЕННЯ В ПОХІДНИХ ЯЛИННИКАХ – ЧОГО ОЧІКУВАТИ?

В.О. Крамарец¹, кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
М.В. Попович², **О.З. Бойко**³

¹Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна;

²ДП «Десятинське лісове господарство», м. Десятин, Україна

³ДП «Сколівське лісове господарство», м. Сколе, Україна

Протягом останніх років в лісовому господарстві України запроваджують ведення наближеного до природи лісівництва. До основних принципів, що стосуються наближеного до природи лісівництва в Українських Карпатах, належать: формування високопродуктивних, біологічно стійких, багаторусних мішаних насаджень, забезпечення їх максимально можливої відновної природної здатності (Криницький та ін., 2014). В контексті цього останнім часом спостерігається тенденція щодо збільшення відсотку створення насаджень природним способом над штучним. Разом з тим, виникає питання: чи можна тільки шляхом природного поновлення відновити лісостани близькі за складом до корінних на місці всихаючих похідних ялинників?

Створення ялинових насаджень на місці лісостанів бука та ялиці в Карпатах почалося з початку XIX ст. і практикувалося практично до 70-80 років XX ст. Ялина європейська практично у всіх похідних лісостанах (створених на нижніх висотних рівнях гір і на рівнинах) добре поновлюється. Особливо успішно самосів ялини формується по краю лісосік та в прогалинах деревостану, які утворилися при відмиранні дерев ялини. На суцільних зрубках розростається трав'яна рослинність (ожина, малина, іван-чай, злаки), що ускладнює проростання насіння та розвиток самосіву. Конкуренція з боку трав та, особливо, ожини призводить до нерівномірного (куртинного) поширення підросту на зрубках. Разом з тим зруби досить швидко заростають самосівом м'яколистяних порід-піонерів – берези, осики, верб козячої та вушкатої.

У всихаючих ялинниках формується досить рясне природне поновлення ялини (від 9 до 138 тис. шт./га). Найбільша кількість підросту ялини формується при зімкнутості крон 0,5-0,4. При зімкнутості крон нижче 0,4 – самосів зазнає досить сильної

конкуренції з боку трав та чагарників, які тут швидко розростаються. Після проведених суцільних рубок підріст пошкоджується, його кількість зменшується в 3-4 рази, він зберігається нерівномірно – у вигляді окремих куртин різної густоти. Однак загалом кількість підросту ялини на вирубках залишається високою і є достатньою для відтворення насадження, однак у складі молодняків переважає ялина. Тобто має місце відтворення похідних ялиників третьої-четвертої генерації шляхом природного поновлення на місці всохлих похідних ялинових лісостанів.

При наявності в материнському деревостані ялиці білої, бука лісового, кленів гостролистого та явора у природному поновленні присутні ці породи, однак їх кількість часто не достатня для формування лісостанів наближених за складом до корінних. Залишення насінників бука та ялиці на суцільних зрубках не завжди дає потрібний результат – такі дерева досить успішно насінносять, однак їх самосів гине, попадаючи в досить жорсткі умови відкритих ділянок. Це, зрештою, відповідає біологічним особливостям ялиці та бука, які є типовими породами-дріадами (Крамарець та ін., 2019) – вони довговічні, тіньовитривалі у молодому віці (при проростанні потребують розсіяного світла), добре поновлюються в прогалинах материнського деревостану, однак їх самосів чутливий до сонячних опіків й заморозків і погано розвивається на відкритих ділянках. Більш-менш успішне природне поновлення цих порід є біля насінників, навколо яких сформувалися куртини берези та осики. Обліки природного поновлення показали, що після суцільних санітарних рубок природним шляхом формуються молодняки із перевагою у складі ялини або м'яколистяних порід. Загалом, для формування лісостанів за типом корінних варто передбачити введення бука та ялиці під намет куртин берези. Ці роботи доцільно здійснювати ще на стадії проектування рубок. За вимогами "Санітарних рубок в лісах України" (у редакції 2016 р.) суцільні санітарні рубки призначаються якщо після вирубування сухостійних, відмираючих і дуже ослаблених дерев повноти деревостану зменшиться нижче 0,1 – на той час під наметом ялиників часто формується щільний горизонт із малини та ожини. Тому при проектуванні вибіркового санітарного рубки слід передбачити введення ялиці, бука в прогалини, які утворюються після відмирання дерев ялини. З цією метою варто використовувати саджанці із закритою кореневою системою, або практикувати сівбу насіння під мотику.